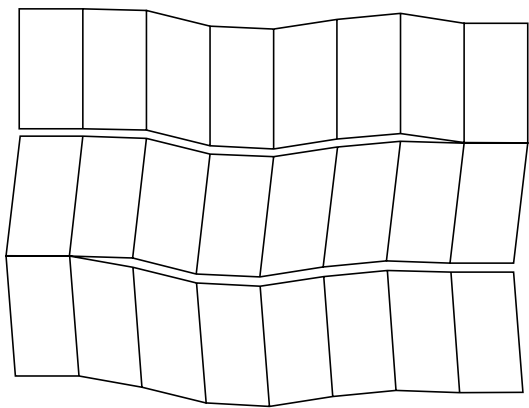
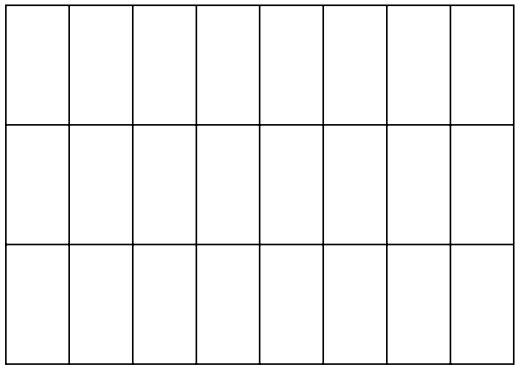

CEES DE BOER

herman de vries, OPLAGE 0

HERMAN DE VRIES, OPLAGE 0

Cees de Boer

herman de vries is een van de oorspronkelijke kunstenaars van de internationale ZERO beweging die rond 1960 streefden naar een abstracte, multimediale kunst. Hierin stonden niet het persoonlijke en het expressieve centraal, maar werd een onpersoonlijke wereld opgeroepen waarin tegenstellingen tegen elkaar wegvallen. Zoals in wit alle kleuren elkaar opheffen, wilde ZERO in de kunst een absolute wereld van pure mogelijkheden laten zien. de vries is in een rijk en divers oeuvre trouw gebleven aan het concept ZERO en heeft zijn standpunt uitgebouwd tot een compromisloze hommage aan het kunstwerk van de natuur. Een significant moment in deze ontwikkeling is de publicatie van *vijf manifesten over taal - en een gedicht* (1975). Na de gedrukte manifesten, die zich in taal uitspreken over taal, volgen twee witte pagina's en dan het gedicht uit de titel: een wit blad papier draagt en presenteert een klein grasplantje.

Vorbereid door kunstenaarspublicaties waarin hij de discussie aangaat met de sterk op de logica georiënteerde vroege taalfilosofie van Ludwig Wittgenstein, neemt de vries rond 1975 afscheid van de taal als bemiddelaar tussen mens en natuur. Beter gezegd: hij wijst de taal een eigen gebied en een eigen autonomie toe. de vries blijft in het vervolg van zijn oeuvre werken maken met taal als materiaal, maar de bemiddelende, de verwijzende en de ordenende functie van de taal laat hij los. de vries zoekt dan ook vaak het contrast op tussen de taal als materiaal en de natuur als materiaal. Uitgangspunt is steeds dat de taal tot ZERO wordt gebracht (de witte pagina) en buiten spel gezet. De natuur heeft de taal niet nodig heeft om te zijn wat en hoe zij is. Het blad van de appelboom, aangetast door een hagelstorm, verschijnt in zijn unieke gedaante, net als een tweede, of een derde blad van dezelfde appelboom in hermans tuin op weer een andere, unieke manier wordt aangetast door de hagelstorm. De tendens van de taal om te benoemen en zo, op basis van het algemene, te categoriseren, wordt niet zozeer geëlimineerd als wel tegenwicht geboden en uitgespeeld tegen dat wat de taal niet kan benoemen: het individuele, het unieke. Dit contrast tussen taal en werkelijkheid speelt ook in veel van de vries' kunstenaarsboeken een belangrijke rol.

De focus op natuur is in het begin van de vries' werk impliciet en conceptueel. In 1960 verschijnen zowel de vries' eerste witte kunstenaarsboek: *wit wit is overdaad*, als zijn transformatie van de wetenschappelijke publicatie: hij keert een overdruk van een eigen wetenschappelijke publicatie letterlijk

binnenstebuiten en voorziet het van de kritische titel *manifest van de gecastreerde werkelijkheid*. Vanaf het midden van de jaren 70 wordt de focus op natuur expliciet en gaat de vries op zoek naar die vormen van presentatie die zijn standpunten adequaat communiceren. Hij komt tot materiële, concrete presentaties van natuur, die zo min mogelijk bemiddeld worden door taal, afbeelding of abstracte structuur. Als instrumenten van menselijke kennis krijgen die laatste een andere rol en betekenis toegewezen, die min of meer tegengesteld is aan hun conventionele gebruik: zij mogen duidelijk maken dat in het unieke van het natuurmateriaal en van de zintuiglijke ervaringen die zij bieden ook kennis - de vries zegt: *bewust zijn* - besloten ligt.

In de vries' boekproductie vinden we dit bijvoorbeeld terug wanneer hij het boek niet in zijn functie van spiegel der natuur, maar als container van concrete, fysieke natuur opvat: *dit grasje is dit gedicht*. Het boek als klassieke drager van informatie en communicatie, als reproduceerbare en verspreidbare vorm van kennis en kunde, staat daarmee ter discussie.

earth notes uit 1997 is daarvan een bijzonder voorbeeld. Het werd door de vries op zijn tochten over de eilanden El Hierro en La Gomera gebruikt om in het veld notities te maken *met* de aarden waarover hij wandelde. (Het laatste eiland verklaarde hij overigens in 1979 in zijn geheel tot een permanente tentoonstelling, zonder openingstijden en zonder einddatum.) Het waarnemen, opmerken en observeren wordt tot fysieke handeling waarin taal geen rol meer speelt. De notitie dient ook niet een doel dat later in de tijd ligt, zoals dat bij de grote reizigers en natuuronderzoekers Alexander von Humboldt of Charles Darwin het geval zou zijn. Wat in het boek terecht komt, is werkelijkheid waar geen auteur aan te pas komt. Het is de natuur die het grote gedicht componeert. De dichter is dichter door fysiek deel te nemen aan het grote gedicht van de natuur.

In deze tentoonstelling staan zes boeken centraal die uniek zijn of die in een zeer kleine oplage werden gerealiseerd. Bij de kleine oplage is elk exemplaar een serieel unikaat omdat het op unieke wijze is uitgevoerd. Dergelijke uniekaten heeft de kunstenaar in zijn archief behouden; mede daarom geven zij inzicht in de intieme, persoonlijke sfeer van de vries' kunstenaarschap. Dat deze biotoop beweeglijk is en open naar de wereld, wordt duidelijk als we naar de herkomst van de materialen kijken: *die zettel dieses jahres* (1982) zijn aantekenbriefjes uit het huishouden van Susanne en Herman de Vries; het hout gebruikt voor de *holzbibliothek* (2003) vertegenwoordigt alle 24 boomsoorten die in de vries' 200 km² grote atelier, het Steigerwald, voorkomen; de varenen in het grote varenboek uit 1979 werden

op een reis door het toendertijd zelfstandige Sikkim verzameld. Hoe men de vormen van deze boeken precies zou willen benoemen - boek, archief, map, boekblok, cassette, container - is minder belangrijk dan het spel dat de vries telkens met vorm, materiaal en conceptuele inhoud speelt. Tastbaar, leesbaar en zichtbaar lopen in elkaar over.

Door de sterke associatie van het oeuvre van herman de vries met de natuur, verrast een werk als *die zettel dieses jahres*. Neemt hij in *collected faillefeu-la baisse* (2011) steentjes op in het boek, in de archiefmap met aantekeningbriefjes worden door mensen gemaakte elementen verzameld. de vries brengt een werk als dit onder in een groep die hij het concept *nebenbei* meegeeft. Het zijn de papieren, objecten en materialen die ontstaan tijdens en naast het werken aan zijn kunst: lappen om houtskool, aarde of as van zijn handen af te vegen, papier om zijn potloden te testen wanneer hij een tekstwerk schrijft, telefoonnotities op briefjes, boodschappenlijstjes, invallen voor gedichten. Hun dagelijkse, triviale karakter en onbedoelde esthetiek maakt dat zij (in overeenstemming met het concept ZERO) deel gaan uitmaken van het oeuvre wanneer de blik van de kunstenaar op hen valt, zoals het oog van de vries tijdens een wandeling ook op een steentje kan vallen. Zij zijn het culturele equivalent van de organische substraten die zich seizoen na seizoen op de bosbodem verzamelen en die de vries fascineren; hij verzamelt en toont deze om te laten zien dat er in de ecologie van de natuur geen centrum en geen periferie bestaat. Binnen de biotoop herman de vries, waarin leven, kunst en natuur een geheel vormen, is er ook geen centrum aanwijsbaar. De aantekeningbriefjes vertegenwoordigen een persoonlijk en ontstaan aspect van het bestaan. Het is deze grenserving tussen gemaakt en gevonden, tussen kunst en natuur, tussen doelmatigheid en *nebenbei*, die sinds 1975 in het centrum van de vries' kunstenaarschap staat.

WERKEN IN DE TENTOONSTELLING

Galerie Block c

Werken in de tentoonstelling uit de collectie van herman en susanne de vries:

- *ferns, collected between sangha chölling + pemaianse 19.2.1979*

27o 16' n / 88o 05' e, 1979

varens en foto's in boek, 48 x 61 x 3,5 cm

linnen band in linnen cassette

- *die zettel dieses jahres*, eschenau 1982

A5 ordner met 50 transparante zichttassen, elk gevuld met notities op papier, 23 x 22 x 7 cm

- *earth notes, from a visit to el hierro and la gomera*, 1997

108 pagina's met uitwrijvingen van aarde, 16,8 x 21,5 x 4,9 cm

lederen band in linnen cassette door Margarethe Müller-Roth

- *the book of ashes, collected 1990-1999*, 1999

uitwrijvingen van as op paper, 25,4 x 30,1 x 6,1 cm

band en cassette in zwart fluweel door Margarethe Müller-Roth

- *steigerwald holzbibliothek*, 2003

24 delen van 24 soorten hout, 22,8 x 18,6 x 96,2 cm, oplage 9

in samenwerking met Jörn Hagen

- *collected faillefeux - la baisse 5-16.4.2011*, 2011

5 pagina's met verschillende materialen, 12,1 x 16,7 x 2,4 cm

boek gebonden in Nepalees lokta papier, in cassette (deel uit een serie van 12 boeken)

COLOFON

Deze bundel met essays verschijnt ter gelegenheid van de Week van het KunstenaarsBoek 2018 als onderdeel van de onderstaande serie tentoonstellingen:

1. *Ulises Carrión als pionier van het kunstenaarsboek* door Huib van Antwerpen. Tentoonstelling: *Dear reader. Don't read. Het boek als kunstwerk* in de Universiteitsbibliotheek, curatoren Nina Knaack en Huib van Antwerpen.
2. *Conceptuele kunstenaarsboeken uit de collectie van de Universiteitsbibliotheek* door Hester Hazenberg. Tentoonstelling: *Het boek als kunstwerk* in de Universiteitsbibliotheek, curator Hester Hazenberg.
3. *De twinkeling van Fluxus* door Barthold Boksem. Tentoonstelling: *Provo! Fluxus! Verzet!* bij Academie Minerva, curator Barthold Boksem.
4. *oplage 0* door Cees de Boer. Tentoonstelling: *oplage 0 herman de vries* in kunstruimte Galerie Block C, curator Marinus Augustijn.
5. *HET BOEKWERK ALS KUNST, KUNST ALS VORM VAN BEWUST ZIJN kunstenaarsboeken herman de vries 1967-2016* door Henk Woudsma. Tentoonstelling: *Het boek der Natuur* in het CBK Groningen, curator Henk Woudsma.
6. *Het kunstenaarsboek en zijn potentie als luchtkasteel* door Floor van Luijk. Symposium ARTisBOOK in de Universiteitsbibliotheek, 19 oktober 2018.

De Week van het KunstenaarsBoek is een initiatief van Stichting ARTisBOOK. Van 13 t/m 20 oktober 2018 presenteren zesentwintig locaties in Groningen het boek als kunstwerk.

www.artisbook.nl

Deelnemende organisaties: Antiquariaat Berger & De Vries, Antiquariaat Isis, Atelier Wilma Vissers, Galerie Block C, Hanzehogeschool Groningen Academie Minerva, CBK Groningen, Boekhandel Godert Walter, Forma Aktua, GalerieH200, Galerie Noord, galerie with tsjalling, Grafisch Centrum Groningen, Groninger Forum, Groninger Museum, Groninger Museum Wall House #2, KEIK, Noorderlicht, NP3 | burO GrOningen, Kunstlievend Genootschap Pictura, SIGN, Rijksuniversiteit Groningen, Het RESORT, Uitgeverij Philip Elchers, Vrijdag en Kie Ellens.

Deze uitgave en het programma van WKB18 wordt mede mogelijk gemaakt door:

Vormgeving: Pieter Augustijn

Oplage: 200

© 2018 Stichting ARTisBOOK Groningen

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, door middel van druk, fotokopieën, geautomatiseerde gegevensbestanden of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

